Židovski poučak majkama i društvu

dijalog.hr/lifestyle/zidovski-poucak-majkama-i-drustvu/89269

Petar Marija Radelj June 8, 2026

https://dijalog.hr/wp-content/uploads/2026/06/Bertha_Wegmann_Majka_s_djetetom.webp

uspomeni dr. Slobodana Langa (1945.–2016.)

Iako pravopis nalaže razlikovati etničku (Židov[1]) i vjeroispovjesnu pripadnost (židov), zbog njihove isprepletenosti na primjeru židovskoga identiteta to ponekad nije lako. Ipak, budući da ima Židovā koji su prestali biti židovi, jer su, primjerice, prešli na kršćanstvo, i Židovā koji više ne mare za mojsijevski zakon, u nastavku se govori o židovima i jednom njihovu prinosu uljudbi, životu, bogoljubnosti i čovjekoljublju, kojim se iz teška škripca stvorio odgovor trajne vrijednosti. Drugim riječima, o tome kako je mali, potlačeni narod preživljavao unatoč vojnim porazima, duhovno pobjeđivao svoje zavojevače i nije dopuštao da se loše govori o njegovim rodiljama.

Judaizam ne dopušta miješane brakove, iako se patrijarh Juda oženio neimenovanom Kanaankom (*Postanak* 38, 2), njegov brat Josip Egipćankom Asenatom (*Postanak* 41, 45), Mojsije Midjankom Siporom (*Izlazak* 2, 21) i neimenovanom Kušankom (*Brojevi* 12, 1). Isto

tako, Samson se oženio neimenovanom Filistejkom (*Sudci* 14, 2), Boaz Moapkom Rutom (*Ruta* 4, 13), David Gešurkom Maakom (*Druga Samuelova* 3, 3), Salomon Amonkom Naamom (*Prva o kraljevima* 14, 21) i Ahab Sidonkom Izebelom (*Prva o kraljevima* 16, 31).

Prema židovskom pravu, muškarac se ne smije oženiti ženom koja nije židovka. Kada ipak dođe do takve bračne zajednice, brak nije valjan, a položaj djeteta slijedi položaj majke. Stoga, židov + nežidovka = nežidovsko dijete. Obrnuto, židovka + nežidov = židovsko dijete.

Nepriznavanje djece nežidovske majke moglo je služiti odvraćanju muškaraca koji razmišljaju o ženidbi s nežidovkama. Međutim, kada je brak valjan i dopušten (kada su oba roditelja židovi), položaj djeteta slijedi položaj otca. Davanje povlastice židovki, da je samo ona ta koja nastavlja židovski rod, jer, kao što bi Rimljani rekli, samo je majka uvijek sigurna (*Mater semper certa est*), a da se o otcu uvijek može dvojiti (*Pater semper incertus est*) (očinstvo se tek u naše vrijeme može dokazati genotipizacijom) pokazuje veličinu vjerničkoga pouzdanja u Boga i u odgoj kao i otvorenost životu.

Židovska pravna predaja (*halaha*) i Babilonski Talmud (*Kidušin* 68b) učvrstili su poimanje podrijetla židova po majčinoj strani. Tu se navodi pravilo da je dijete, rođeno od židovske majke, u potpunosti židov, bez obzira na očevo podrijetlo ili položaj. Tako se židovska zajednica suočavala s užasima rata, silovanja i porobljavanja.

Pravna zbilja podrijetla po majčinoj strani

U tradicionalnom židovskom pravu vjerski identitet i plemenski položaj osobe u potpunosti određuje majka. Ako je majka židovka, dijete je u potpunosti židov. To pravilo utvrđeno je u Babilonskom Talmudu (*Kidušin* 68b), zapisanom između 200. i 500. godine poslije Krista. On je propisao da u slučajevima nedopuštenih bračnih zajednica podrijetlo djeteta slijedi majčin položaj.

Židovka uvijek rađa židova

Rasprava *Kidušin* 68b, 2–3 uči: „‘Svoju kćer ne daj sinu njegovu… jer će on odvratiti sina tvoga od Mene’ (*Ponovljeni zakon* 7, 3–4). Redak se odnosi na to da će, nakon što se kći uda za nežidova, [njezin muž kao] otac odvesti svoju djecu od služenja Bogu. To ukazuje na to da se ‘tvoj sin’, tj. tvoj unuk, od židovke u Tori naziva ‘tvojim sinom’, ali tvoj sin [i unuk] od nežidovke ne zove se tvojim sinom [i unukom], nego njezinim sinom. Nauči iz

toga da se sin tvoje kćeri, rođen od nežidova, u svakom pogledu naziva tvojim sinom… Iz činjenice da se potomak te zajednice naziva ‘tvoj sin’ može se zaključiti da je on židov.“

Nadalje, Babilonski Talmud u raspravi *J’vamot* 23a, 11–12 ponavlja vrlo slično: „Redak kaže: ‘Ne smiješ sklapati brakove s njima: Kćer svoju ne smiješ dati njegovu sinu, niti kćer njegovu smiješ uzeti svomu sinu, jer će on odvratiti tvoga sina od Mene“ (*Ponovljeni zakon* 7, 3–4). To uči da se tvoj sin rođen od židovke zove tvojim sinom, ali tvoj sin rođen od nežidovke ne zove se tvojim sinom, nego njezinim sinom. Redak uči da, jer je sin nežidovke samo njezin sin, uopće se ne smatra srodnim svomu židovskomu otcu… Zaključi iz ovoga da se sin tvoje kćeri od nežidovskoga otca ipak naziva tvojim sinom, tj. unukom.“

Nežidovka se požidovi pa rađa židova

Što se tiče ženjenja nežidovkom, u nastavku ista rasprava upućuje na *Ponovljeni zakon* 21, 11–13: „ako među zarobljenicima opaziš lijepu ženu i u nju se zagledaš, možeš je uzeti za ženu. Dovedi je svojoj kući pa neka obrije glavu, obreže nokte i odbaci haljine u kojima je zarobljena. Neka provede mjesec dana u tvome domu oplakujući svoga oca i svoju majku. Poslije toga možeš joj pristupiti kao muž i neka ti postane ženom.“ *Kidušin* 68b, 8 tumači: „Iz toga se može zaključiti da na početku, prije nego što je postala židovka, zaruke s njom ne bi stupile na snagu, unatoč činjenici da ju je već doveo u svoju kuću, a prema nekim mišljenjima, čak spolno općio s njom.“

Konačno, *Babilonski Talmud* daje tumačenje i sljedećega retka: „Ako koji čovjek imadne dvije žene: jednu koja mu je draga, a drugu koja mu je mrska, te mu i draga i mrska rode sinove“ (*Ponovljeni zakon* 21, 15). *Kidušin* 68b, 10 kaže da se iz toga izvodi sljedeći zaključak: „Gdje god čitamo: ‘Ako on ima’, tj. da se žena može zaručiti, isto tako čitamo: ‘I one mu rode’, što znači da njihova djeca slijede njegovu lozu. I gdje god ne čitamo: ‘Ako on ima’, ne čitamo ni: ‘I one mu rode’, jer potomstvo nasljeđuje stanje svoje majke.“

Otpor protiv neprijateljskoga nauma

Pravilo o računanju podrijetla po majci primjenjivalo se i prije nego što je zapisano, pa i u razdoblju prije Krista.

Tijekom helenističkoga (seleukidskoga) i rimskoga razdoblja osvajačke su se vojske služile silovanjem i podjarmljivanjem mjesnih žena kao duševnim i biološkim oružjem osvajanja, radi širenja strahovlade među pučanstvom, uništavanja društvenoga ustroja i prisilnih

trudnoća u svrhu promjene sastava stanovništva. Nametanjem majčinske loze židovska se zajednica odupirala tomu zlosilju i pokoravanju. Time se borila protiv pobačaja, čuvala narodnosnu zajednicu i nijekala očinstvo zlotvora.

Borba protiv pobačaja

Proglašavanjem da je plod utrobe židovske majke – židov, sramota silovanja pretvarala se u način održavanja židovskoga naroda, pa su nestajali su razlozi tjeskobe ili bijesa koji bi mogli navoditi na pobačaj.

Očuvanje narodnosti

Spriječeno je da postupci zavojevača temeljito promijene demografski ili vjerski sastav židovskoga naroda.

Poricanje očinstva osvajača

Zakon je svrhovito odvojio dijete od očeva položaja zavojevača, osiguravajući da dijete u potpunosti pripada židovskoj zajednici.

Položaj djeteta

Namjesto da djecu rata gleda kao neizbrisivu mrlju poniženja ili „produženu ruku“ osvajača, pravila židovskoga ponašanja zahtijevala su da ih se prihvaća. Djeca su odgajana jednostavno kao članovi židovske zajednice, sa svim pravima, dužnostima i odgovornostima svoga naroda. Bila su uklopljena kao ravnopravna u vjersko, društveno i kulturno tkivo društva u kojem su rođena.

Ta otpornost omogućila je židovskomu narodu da podnese zlo rata i iživljavanja nad djevojkama i ženama bez narušavanja samosvojnosti svoje zajednice. Namjesto da bude uništeno biološkim ratom zlostavljača, židovsko stanovništvo uključilo je tu djecu u naraštaje svoga naroda.

Postanak pravila o računanju podrijetla po majci

Smatra se da je računanje podrijetla po majci nastalo najprije u doba starozavjetnoga svećenika i pisca Ezre, nakon povratka iz babilonskoga sužanjstva (587.–539. prije Krista), ali se osnova za takvo pravno i teološko shvaćanje nalazi u tumačenju još starijih spisa.

U *Postanku* 21, 13 Bog, govoreći Abrahamu, naziva Jišmaela, sina Egipćanke Hagare „sinom sluškinje“, a ne „tvojim [Abrahamovim] sinom“. Kasniji rabinski tumači iz toga zaključuju da se dijete židovskoga muškarca smatra „njegovim“ djetetom samo ako je majka židovka.

Glavno uporište za židovsko uzimanje u obzir podrijetla po majci jest *Ponovljeni zakon* 7, 3–4, to jest činjenica da je Mojsije predao kako je Bog zabranio židovima ženidbe s neznabožačkim (poganskim, nežidovskim) narodima. Hebrejski izvornik, grčki i latinski prijevod, *Talmud* i vjerni hrvatski prijevodi govore o opasnosti zeta stranca.

Bogoduhi hebrejski izvornik

wəlō ṯiṯḥattên bām; bittəḵā lō ṯittên liḇnōw, ūḇittōw lō ṯiqqaḥ liḇneḵā. kî yāsîr ’eṯ binḵā mê’aḥăray, wə‘āḇəḏū ’ĕlōhîm ’ăḥêrîm (preslovljeni hebrejski izvornik).

„I ne ćeš se prijateljiti s njima (stupati u svojtu, postajati prijatelj njihov, ženidbom se miješati s njima, uglavljivati ženidbe s njima, ženiti se od njih). Kćer svoju ne ćeš dati sinu njegovu. Niti ćeš kćer njegovu uzeti sinu svojemu. Jer on [*treća osoba jednine muškoga roda imperfekta hifila*] će skrenuti sina tvoga od Mene da služe bozima drugim“ (doslovni prijevod s hebrejskoga).

Hebrejska riječ יָסִיר (*yasir*) glagol je treće osobe muškoga roda jednine. Prevodi se kao: ‘iznevjerit će’, ‘oborit će’, ‘odbit će’, ‘odvest će’, ‘odvratit će’, ‘okrenut će’, ‘pobunit će’, ‘povući će’, ‘primamit će’, ‘saplest će’, ‘skrenut će u stranu’, ‘srušit će’, ‘udaljit će’, ‘uklonit će’, ‘zavest će’.

Glagol je te rečenice *yasir* (יָסִיר), od korijena *sur* (סור), ‘skrenuti’, a počinje predmetkom *yod* (י), koji izričito označava subjekt kao treću osobu muškoga roda jednine. Dakle, nositelj radnje te rečenice jest „on“, a označava pripadnika nežidovskoga naroda, poganskoga muža, sina tuđinskoga naroda, koji svoga sina, židovskoga unuka, odbija od Boga. A to dijete, sin židovke, i dalje se smatra židovom, „tvojim sinom“.

Da je tekst namijenjen ženskomu subjektu („ona“), koristio bi predmetak *tav* (ת), što bi glagol pretvorilo u *tasir* (תָּסִיר).

Gramatički, glagol je u jednini. Tradicionalno je židovsko shvaćanje da se odnosi na sina stranca i Izraelke, koji će vlastitoga potomka („tvoga sina“) namamiti u kumiropoklonstvo.

Prof. Darko Tepert s kojim sam se posavjetovao ističe da je u 3. retku zamjenica uz sina i kćer u trećoj osobi jednine, što bi značilo da treću osobu jednine treba razumjeti kao zamjenicu koja bi nadomještala neku imenicu sa zbirnim značenjem (primjerice „nežidov“). U tom bi se slučaju *yasir* iz 4. retka odnosio općenito na tu zbirnu imenicu „nežidov“, što ne mora nužno označavati muškarca, nego cijeli narod.

Doslovni prijevod prvog dijela 4. retka jest: „jer će on skrenuti sina tvoga…“ (sin je u jednini), ali očito ima zbirno značenje jer je sljedeći glagol „služit će“ u množini. Fra Darko Tepert zaključuje da su oba lika u zbirnom značenju: „on“ označava „njih“ – nežidove, a „sin“ označava „sinove“ – potomke Izraelaca.

Prof. Marinko Vidović s kojim sam se također posavjetovao smatra da bi, slijedeći gramatiku, *yasir* trebalo prevesti s *on*. Ističe, međutim, da se iz konteksta vidi kako je riječ o sinu Izraelcu koji bi imao za ženu tuđinku (završetak 3. retka), pod čijim bi utjecajem *on* mogao udaljiti sina Izraelova (*tvoga sina* – njegov sin pripada narodu!) od ispravnoga štovanja Boga. Budući da je muškarac odgovoran za odgoj sinova u vjeri, drži da je riječ o njemu, ali on bi mogao i može biti zaveden od žene tuđinke zbog čega sina ne bi odgojio u ispravnoj vjeri. Za to ima puno primjera u Starom Zavjetu.

Množina se, ističe don Marinko Vidović, pojavljuje tek u glagolu *w^{e}ʿābdû – i oni će služiti druge bogove.* Znači da je krivi odgoj sina u vjeri zajedničko djelo muža i žene. Židovski muškarac oženjen ženom tuđinkom može zajedno s njom, i to pod njezinim utjecajem, služiti drugim bogovima. Zato neki prijevodi izrijekom govore o *zavođenju*, a neki jednostavno o tomu da *ona*, svojim zavođenjem, odvodi pravoga sina Izraelova od ispravnoga štovanja Boga. To je opasnost od koje pisac želi očuvati Izraela. Svaki prijevod krije u sebi određena šira razumijevanja i tumačenja.

Bogoduhi grčki prijevod

οὐδὲ μὴ γαμβρεύσητε πρὸς αὐτούς· τὴν θυγατέρα σου οὐ δώσεις τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ οὐ λήψῃ τῷ υἱῷ σου· ἀποστήσει γὰρ τὸν υἱόν σου ἀπ᾽ ἐμοῦ, καὶ λατρεύσει θεοῖς ἑτέροις /*ūdè mḕ gambreúsēte pròs autū́s; tèn thygatéra sū ū dṓseis tṓ*

hyiọ̃ autū̃, kaì tèn thygatéra autū̃ ū lḗpsē tọ̃ hyiọ̃ sū; apostḗsei gàr tòn hyión sū ap emū̃, kaì latreúsei theoī̃s hetérois (*Septuaginta*).

„Niti ćete stupati u svojtu (brakom se povezivati) s njima. Kćer svoju ne ćeš dati sinu njegovu. I kćer njegovu ne ćeš uzimati sinu svojemu. Jer će odvući sina tvojega od Mene i štovat će bogove druge“ (doslovni prijevod s grčkoga).

Glagol u 4. retku je *apostḗsei*, treća osoba jednine futura indikativa aktivnoga (‘pobunit će’, ‘sklonit će s puta’, ‘napustit će’, ‘odvući će’, ‘omest će’, ‘držat će podalje’, ‘udaljit će’, ‘ustuknut će’, ‘odvojit će’) i može se odnositi i na muško i žensko.

Prijevod Sedamdestorice vjeran je hebrejskomu tekstu. Jedina je razlika što u 4. retku množinu „oni će služiti“ pretvara u jedninu „on će služiti/štovati“.

Mjerodavni latinski prijevod

neque sociabis cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo: quia seducet filium tuum, ne sequatur me, et ut magis serviat diis alienis (*Vulgata*).

„Ne ćeš se združivati s njima ženidbenim vezama. Kćer svoju ne ćeš dati sinu njegovu, niti ćeš kćer njegovu uzeti sinu svojemu, jer će zavesti sina [unuka] tvoga da ne slijedi Mene i da više služi bozima tuđim“ (doslovni latinski prijevod).

Glagol u 4. retku je *sēdūcet*, treća osoba jednine futura indikativa aktivnoga (‘zavesti’, ‘zabludjeti’, ‘prouzročiti udaljavanje’, ‘odvesti’, ‘prevariti’, ‘povući u stranu’) i može se odnositi i na muško i žensko.

Prijevod je vjeran *Septuaginti*, a od masoretskoga se teksta razlikuje samo u posljedičnoj rečenici, gdje je hebrejski imao množinu („da služe“), latinski ima jedninu („da služi“).

Točni hrvatski prijevodi

Sljedeća tri stara hrvatska prijevoda mogu se razumjeti da se odnose i na stranoga zeta i na stranu nevjestu, ali su vjerni i hebrejskom i grčkom i latinskom predlošku.

„niti ćeš s njima sadružiti udadbe. Kćer tvoju ne ćeš dati sinu njegovu, niti ćeš uzeti kćer sinu tvomu; ere će zavesti sina tvoga da ne slijedi Mene i da već služi bogovom tuđiem“ (Bartol Kasic, 1631.).

„Nit ćeš družit š njima ženidbe. Kćer tvoju ne ćeš dati sinu njegovu, nit ćeš kćer njegovu uzeti sinu tvomu. Jerbo će zavesti sina tvoga, da ne slidi Mene, i pria služi bogovim tuđim“ (Petar Katančić, 1820.).

„niti se ženi s njima! Kćeri svoje ne daj za sina njihova ni kćeri njihove ne uzimaj za sina svojega; jer će zavesti sina tvojega, da ne ide za Mnom, nego da služi bogovima tuđim“ (Valentin Čebušnik, 1911.).

Hrvatski prijevodi usmjereni protiv zeta – neznabošca

Neki prijevodi u 4. retku imaju „oni“, da se odnosi na pripadnike tih naroda, zetove strance (Šarić i Vrtarić), ili tuđinske i zetove i nevjeste (*Suvremeni hrvatski prijevod*), pa prevode: „oni će odbiti vašu djecu“.

„Niti stupaj u svojtu s njima: kćeri svoje ne daji za ženu kojemu od sinova njihovih, niti koju od kćeri njihovih ne uzimaj za ženu sinu svojemu! Jer bi mi mogli [oni, poganski zetovi] iznevjeriti tvojega sina, tako da služe drugim bogovima“ (Ivan Evanđelist Šarić, 1941.).

„Nemoj ni sklapati brakove s njima; svoju kćer nemoj davati njegovu sinu, ni njegovu kćer uzimati svome sinu; jer bi oni [zetovi tuđinci] odvratili tvoga sina od toga da me slijedi, kako bi oni služili drugim bogovima“ (Ivan Vrtarić, 2016.).

„Nemoj sklapati brakove s njima. Nemoj udavati svoje kćeri za njihove sinove, niti ženiti svoje sinove njihovim kćerima. Oni bi odvratili tvoju djecu od mene pa bi služila drugim bogovima.“ (*Suvremeni hrvatski prijevod*, 2020.).

Hrvatski prijevodi s obrazloženjem o poganoj nevjesti

Neki prijevodi u 4. retku imaju „ona“, smatrajući da je subjekt onaj koji je bio zadnji u rečenici iz prethodnoga retka, poganska žena koja vodi dijete na krivi put. Ti prijevodi ne uzimaju u obzir preciznost hebrejskoga izvornika ili drže da slijede pozadinsko značenje teksta kojim se isključuje opasnost zavođenja pravoga Izraelca od strane žene tuđinke.

„Ti ne imaš družiti se s njimi po ženidbi. Ti ne imaš ni davati svoje kćeri njihovomu sinu, ni uzimati njihove kćeri za svoga sina; jer će ona [snaha – tuđinka] primamiti tvoga sina, da ne slidi Mene, nego da časti tuje bogove“ (Ivan Matij Skarić, 1858.).

„Niti se prijatelji s njima; kćeri svoje ne daji za sina njihova, niti kćeri njihove uzimaj za sina svojega. Jer bi otpadila [ona] sina tvojega od Mene, i služio bi bogovima drugim“ (Milan Rešetar, 1895.).

„Ne sklapaj ženidbe s njima, ne udavaj svoje kćeri za njihova sina niti ženi svoga sina njihovom kćeri; jer bi ona odvratila od mene sina tvoga; drugim bi bogovima on služio“ (*Biblija Stvarnosti*, 1968.).

„Ne sklapaj ženidbe s njima, ne udaji svoje kćeri za njihove sinove niti ženi svoga sina njihovim kćerima, jer bi one od mene odvratile tvoga sina te bi on služio drugim bogovima“ (Silvije Grubišić, 1973.).

„Ne sklapaj ženidbe s njima, ne udaj svoje kćeri za njihova sina niti ženi svoga sina njihovom kćeri; jer bi ona odvratila od mene sina tvoga; drugim bi bogovima on služio“ (*Divrej Tora*).[2]

„I nemoj sklapati brakove s njima, kćer svoju nemoj udavati za sina njihovog, ni kćer njihovu ne uzimaj za sina svoga; jer bi one odvratile sina tvoga od toga da slijedi mene, da bi drugim bogovima služili“ (Rajko Telebar, 2020.).

„Nemoj sklapati ženidbe s njima! Nemoj udavati svoju kćer za njihova sina niti svoga sina ženi njihovom kćeri, jer bi udaljila tvoga sina od mene i služili bi drugim bogovima.“ (*Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva, 2025.).

Moguće tumačenje Staroga Zavjeta uz pomoć židovske predaje

Papinsko biblijsko povjerenstvo u svibnju 2001. objavilo je spis *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji* u kojem se ističe: „kršćani mogu i trebaju priznati da je židovsko čitanje Biblije moguće čitanje, koje se nalazi u neprekidnosti sa židovskim Svetim Pismom iz razdoblja Drugoga hrama, čitanje sličnoznačno kršćanskomu čitanju koje se razvijalo usporedno“ (br. 22).

Dakako, imajući na umu ono što je Papinsko biblijsko povjerenstvo istaknulo u travnju 1993. u spisu *Tumačenje Biblije u Crkvi*: „židovska religija određuje narod i način života temeljen na objavljenom Pismu i usmenoj predaji, dok je kršćanska zajednica ujedinjena vjerom u Gospodina Isusa, umrla, uskrsla i sada živa, Mesiju i Sina Božjega. Te dvije polazne točke stvaraju, za tumačenje Svetoga Pisma, dva iskaza koja su, unatoč mnogim vezama i sličnostima, temeljito različita“ (I. C. 2.).

Ipak, s obzirom da potjecanje po majčinoj strani židovska predaja od Babilonskoga Talmuda tumači pozivom na *Ponovljeni zakon* 7, 3–4, to se tumačenje ne može odbaciti ni u kršćanskom čitanju.

Napomena o tzv. „hrvatskom standardnom prijevodu“

Najnoviji hrvatski prijevod Svetoga Pisma, u nakladi Hrvatskoga biblijskoga društva, premda se predstavlja kao „prvi prijevod na hrvatski načinjen cjelovito s izvornih jezika i to iz pouzdanih izvornika“ (anonimni *Predgovor*, str. I), pri prevođenju *Ponovljenoga zakona* 7, 4 nije vodio računa o činjenici da je *yasir* u hebrejskom treća osoba jednine muškoga roda, pa da znači kako će „on“ (a ne „ona“) „udaljiti sina tvoga od Mene da služe bozima drugim“.

U svjetlu činjenice da se židovstvo prenosi preko majke, prijevod pomoću riječi „ona“ nema smisla, jer bi onaj koga će nežidovka okrenuti od Boga bio „njezin sin“, a on je „tvoj sin“ (sin izraelskoga naroda) samo ako ga je rodila majka židovka.

Time se pokazuje da nije istinita tvrdnja iz istoga *Predgovora*: „Ovaj prijevod, kao i većina kvalitetnih prijevoda danas […] prevodi tekst onako kako je napisan, a od doslovnosti odstupa samo u onim dijelovima koji bi inače bili nerazumljivi.“ Niti je preveo kako je napisano, niti je od doslovnosti odstupio radi razumljivosti, nego je prevedeno ili redigirano

ne s hebrejskoga ili prema hebrejskom, nego prema nekom stranom predlošku koji nije vodio računa o gramatičkoj potankosti (rodu u hebrejskom) ni o tumačenju Babilonskoga Talmuda.

Ostala svetopisamska mjesta protiv žena strankinja

Sljedeća starozavjetna mjesta prokazuju tuđinke koje su se udale za židove, a same nisu prihvatile židovsku religiju, nego su svoje muževe skrenule na kipoštovlje.

„Ne pravi saveza sa stanovnicima one zemlje… da ne bi uzimao njihove djevojke za žene svojim sinovima, da one… ne bi za sobom povele i tvoje sinove“ (*Izlazak* 34, 15–16).

„Tako su Izraelci prebivali usred Kanaanaca, Hetita, Amorejaca, Perižana, Hivijaca i Jebusejaca; ženili se njihovim kćerima i davali svoje kćeri njihovim sinovima i služili njihovim bogovima“ (*Sudci* 3, 5–6).

„Kralj je Salomon […] volio mnoge žene tuđinke […] od svih naroda za koje je Gospodin rekao Izraelcima: ‘Ne ćete odlaziti k njima i oni ne će dolaziti k vama; oni će zacijelo okrenuti vaša srca svojim bogovima.’ Njima se priklonio Salomon svojom ljubavlju. […] Njegove su žene zavodile njegovo srce. I kada je Salomon ostario, njegove su mu žene okrenule srce prema drugim bogovima […]“ (*Prva o Kraljevima* 11, 1–4).

„Oni dapače uzeše kćeri njihove za žene sebi i sinovima svojim. Tako se pomiješa sveti rod sa stanovnicima zemlje. Knezovi i predstojnici bili su prvi u toj opačini“ (*Ezra* 9, 2).

„Tada Šekanija, sin Jehielov, jedan od sinova Elamovih, uzimajući riječ reče Ezri: ‘Mi smo **izdali Boga** svoga ženeći se tuđinkama iz naroda zemlje.’ […] Tada, ustavši, svećenik Ezra reče im: ‘Vi ste se iznevjerili kad ste se oženili tuđinkama’“ (*Ezra* 10, 2.10).

„Ne dajite svojih kćeri njihovim sinovima i ne uzimajte žene od njihovih kćeri za svoje sinove, a ni za sebe! Nije li u tome sagriješio Salomon, kralj Izraelov?“ (*Nehemija* 13, 25–26).

Svrha tih upozorenja manje je na narodnosnom podrijetlu žene, a više na opasnosti od otpada od vjere i kipoklonstva. Sveto Pismo zabranjuje brakove koji vode otpadništvu od Boga. Brak je duboko jedinstvo pa supružnikova vjera snažno utječe na drugoga supružnika.

Postoje i suprotni primjeri. Bludnica Rahaba, Kanaanka iz Jerihona, priznala je Boga Izraelova i uključena je u izraelski narod (*Jošua* 2, 1–13; *Hebrejima* 11, 31 i *Jakovljeva* 2, 25), štoviše u Kristovo rodoslovlje (*Matej* 1, 5). Moapka Ruta, prihvatila je Boga Izraelova; kazala je svojoj svekrvi Noemi: „tvoj narod moj je narod i tvoj Bog moj je Bog“ (*Ruta* 1, 16). I postala prabaka kralja Davida te je i ona dio Kristova rodoslovlja (*Matej* 1, 5).

Pripadnost Božjemu narodu ne određuje krv, nego vjera.

Pavlova opomena

Isus zabranjuje da čovjek rastavlja ono što Bog συνέζευξεν/*synézeuxen*, *conjunxit* (*Matej* 19, 6; *Marko* 10, 9), ‘združi’, ‘sjedini, doslovce: ‘stavi zajedno u jaram’, ‘sujarmi’, ‘ujarmi u paru’, ‘upregne skupa’, ‘spari’, ‘pričvrsti zajedno’, ‘pruži skupa’, ‘učini da budu supružnici’.

Stari Zavjet bilježi savjet: „Ne upreži u plug vola i magarca zajedno“ (*Ponovljeni zakon* 22, 10).

Pavao potiče kršćane: „Ne ujarmljujte se s nevjernicima“ (*Druga Korinćanima* 6, 14).

Svevremena mudrost prihvaćanja začeta života

Računanjem podrijetla po majci stari su židovi genijalno doskočili ratnomu zločinu silovanja i taj zločin protiv čovječnosti, nekada s elementima genocida, preobrazili u svoju korist prihvaćanjem svakoga života s ljubavlju. Kršćani i danas mogu od toga učiti.

Ivan Pavao II. pisao je 2. veljače 1993. Crkvi u Bosni i Hercegovini: „majke, žene i djevojke koje su zbog rasne mržnje ili divljačkoga bludništva pretrpjele nasilje moraju u zajednici moći pronaći oslonac razumijevanja i solidarnosti. U tako bolnoj situaciji trebat će im pomoći da razlikuju nasilni čin vrijedan svake osude, koji su im nanijeli ljudi poremećena

razuma i savjesti, i stvarnost novih ljudskih bića, ipak pozvanih na život. Kao Božje slike, ta se stvorenja mora poštovati i ljubiti, ništa drukčije nego kao svakoga drugoga člana ljudske obitelji. S najvećom jasnoćom treba isticati da je dijete koje će se roditi bez ikakve odgovornosti u odnosu na sve strašno što se dogodilo, da je *nevino* i da se ni na koji način ne može smatrati *napadačem*. Cijela će se zajednica zato morati okupiti oko tih žena, tako bolno povrijeđenih, i članova njihovih obitelji, kako bi im se pomoglo da čin nasilja preobraze u čin ljubavi i dočeka. Na barbarstvo mržnje i rasizma valja odgovoriti snagom ljubavi i solidarnosti“ (*Pravo na rođenje*, str. 238).

[1] Riječ žìdov/Žìdov nastala je od latinske riječi *Judaues* po romanskom izgovoru glasa *j*, a dolazi od Jude, četvrtoga sina praotca Jakova (Izraela), nositelja mesijanskih obećanja (*Postanak* 49, 10). Starinski hrvatski izrazi su: Žudej (Bernardin Drvodilić), Žudij (stari pisci), Žùdio (Dubrovnik), Žùdija, Žùďija (Dalmacija), Žìd (u kajkavskom govoru), izraelićanin. Srpski Jevréj od riječi Hèbrēj (prema bizantskom čitanju slova beta kao *v*).

[2] *Divrej Tora* (Zagreb), 6/2013., br. 42 / 20. VII., Paraša Va’ethanan, str. 6; 7/2014., br. 46 / 9. VIII., Paraša Va’ethanan, str. 6; 8/2015., br. 43 / 1. VIII., Paraša Va’ethanan, str. 6; 9/2016., br. 46 / 20. VIII., Paraša Va’ethanan, str. 6; 10/2017., br. 42 / 5. VIII., Paraša Va’ethanan, str. 6; 11/2018., br. 42 / 28. III., Paraša Va’ethanan, str. 6; 12/2019., br. 46 / 17. VIII., Paraša Va’ethanan, str. 6; 13/2020., br. 42 / 1. VIII., Paraša Va’ethanan, str. 6; 14/2021., br. 42 / 24. VII., Paraša Va’ethanan, str. 6; 15/2022., br. 46 / 13. VIII., Paraša Va’ethanan, str. 6; 16/2023., br. 42 / 29. VII., Paraša Va’ethanan, str. 6; 17/2024., br. 46 / 17. VIII., Paraša Va’ethanan, str. 6; 18/2025., br. 46 / 13. VIII., Paraša Va’ethanan, str. 6.